



Hemşirelik Bilimi Dergisi

Journal of Nursing Science

<http://dergipark.gov.tr/hbd>

e-ISSN:2636-8439

DOI: <https://doi.org/10.54189/hbd.1140587>

Orijinal Araştırma

Öğrenci Hemşirelerin Siber Zorbalık Durumlarının ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi

Examination of Cyber Bullying Status and Affecting Factors of Nursing Students

Ege Miray TOPCU ^a, Merve UĞURYOL ÜNAL ^b, Gönül ÖZGÜR ^c, Eda POLAT ^d

^a Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İZMİR, TÜRKİYE

^b Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İZMİR, TÜRKİYE

^c Prof. Dr., (Emekli Öğretim Üyesi)

^d Hemşire, Bursa Şehir Hastanesi, BURSA, TÜRKİYE

ÖZET

Amaç: Araştırma hemşirelik öğrencilerinin siber zorbalık durumunu saptamak ve ilişkili faktörleri incelemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı desende planlanan araştırma 2018-2019 öğretim yılında İzmir ilinde yer alan bir hemşirelik fakültesinde öğrenim görmekte olan 292 öğrenciyle yürütülmüştür. Veriler "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Siber Zorbalık Ölçeği" ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde, "Mann Whitney U Testi", "Spearman Korelasyonu" ve "Kruskal Wallis Testi" kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği toplam puanlarının ortalaması 27.10±7.64 dür. Öğrencilerin siber zorbalık yapma durumu düşük bulunmuştur. Araştırma bulguları öğrencilerin SZÖ puan ortalaması ile cinsiyet, internet kullanım süresi, internet kullanım davranışları ve algılanan okul başarısı arasında anlamlı istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır(p<0.05).

Sonuç: Araştırmada hemşirelik öğrencileri arasında siber zorbalığın düşük düzeyde görüldüğü, erkeklerin kadınlara göre daha çok siber zorbalık davranışı gösterdiği ve internet kullanımının öncelikle dikkate alınması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, siber zorbalık, öğrenci hemşire

ABSTRACT

Aim: The research was conducted to determine the cyberbullying status of nursing students and to examine the related factors.

Material and Methods: The study planned in a descriptive design, was conducted with 292 students studying at a nursing faculty in Izmir in the 2018-2019 academic year. The data were collected with the "Descriptive Information Form" and the "Cyberbullying Scale". "Mann Whitney U Test", "Spearman Correlation" and "Kruskal Wallis Test" were used to analyze the data obtained from the study.

Results: The average of the students' Cyber Bulling Scale total scores is 27.10±7.64. The students' cyberbullying status was found to be low. Study findings found a significant relationship between students' CBS score average and internet usage time. And show that there is a statistically significant difference between students' SCI scores and gender, internet usage behaviors and perceived school success (p<0.05).

Conclusion: In the study, it was concluded that cyberbullying was seen at a low level among nursing students, males showed more cyberbullying behavior than females, and internet use should be taken into consideration first.

Keywords: Bullying, cyberbullying, nursing student

☆ Bu çalışma VI. Uluslararası X. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

*Sorumlu Yazar: Ege Miray TOPCU

Adres: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, TÜRKİYE

e-posta: ege.miray.evrenci@gmail.com

Geliş tarihi: 05.07.2022

Kabul tarihi: 02.02.2023

GİRİŞ

“Çevrim içi zorbalık”, “dijital zorbalık”, “elektronik zorbalık”, “sanal zorbalık” veya “internet zorbalığı” olarak da adlandırılan siber zorbalık bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi sanal iletişimin gerçekleştirildiği araçlar yoluyla kasıtlı ve tekrarlı olarak yapılan, karşıdaki bireye zarar vermeyi amaçlayan davranışların tümüdür (Korkmaz, 2016; Küçük, İnanıcı ve Ziyalar 2017). Siber zorbalık davranışı, gelişen teknoloji ile birlikte sanal iletişim platformlarının daha çok tercih edilmesinin bir sonucu olarak düşünülmektedir.

Siber zorbalık davranışının her yaş grubunda görülmekle birlikte en sık gençlerde görüldüğü bildirilmiştir (Kokmaz, 2016). Siber zorbalığın gençler arasında yaygın olarak görülmesinin nedenlerinden biri gençlerin çevrim içi ortamları diğer yaş gruplarına göre daha sık kullanmasıdır (Dursun, Gökçe ve Aytaç 2020).

Yapılan araştırmalar, siber zorbalık eylemlerinin en sık anlık mesajlaşma, sohbet odaları ve e-posta aracılığı ile gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Araştırmalarda bireylerin sohbet odalarından birbirini atma, görüşme esnasında görüntü kaydı alma ya da karşıdakine fark ettirmeden başkalarına izletme gibi davranışlar yaptıkları bildirilmiştir (Alanoğlu ve Karabatak, 2020). Bununla birlikte sosyal paylaşım ağlarını sık kullanmak siber zorbalığa uğrama riskini de artırmaktadır (Akça ve Sayıver, 2017). Sosyal paylaşım ortamlarında zaman ve mekân kavramının olmaması, fiziksel bir güç gerektirmemesi, hedefe kolayca ulaşılma ve etki gücünün yüksek olması siber zorbalık davranışını tetiklemektedir (Dinç 2020). Karşı tarafı taciz etme, küçük düşürme, tehdit etmeyi amaçlayan bu davranış biçimi, zorbanın sanal ortamda tespitinin zor olması, kimliğinin saklı kalması, ebeveyn ve ailelerin duruma müdahalelerinin güç olması, mağdurun uğradığı zararın görülebilmesi ve yapılan davranışın sanal ortamda kalacağı düşüncesi siber zorbalık durumunu yaygınlaştırmaktadır (Dursun ve ark., 2020; Kokmaz, 2016).

Siber zorbalığın yaygınlaşması birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Siber zorbalık davranışının psikolojik, duygusal ve sosyal açıdan pek çok etkisi bulunmaktadır (Yiğit, Keskin ve Yurdagül 2018). Üzüntü hali, yoğun stres yaşama, değersizlik duyguları gibi psikolojik

etkileri; benlik saygısının azalması, çatışmalı akran ilişkileri, başkalarına karşı güvensizlik, arkadaşlık ilişkilerinde güçlük yaşama gibi sosyal etkileri; okuldan uzaklaşma, ders başarısının düşmesi gibi akademik etkileri bulunmaktadır (Kokmaz, 2016). Uzun dönem siber zorbalığa maruz kalan bireylerin korku, öfke, depresyon, intihar düşünceleri, anksiyete, uyku güçlükleri, madde kötüye kullanımı gibi psikolojik sorunlar; karm ağrısı, baş ağrısı gibi de fiziksel sorunlar yaşadıkları bildirilmiştir (Dorol-Beauroy-Eustache ve Mishara 2021; Ortega-Baron, Buelga, Ayllon, Matinez-Ferrer ve Cava 2019; Selkie, Fales ve Moreno 2016; Uluçay ve Melek, 2017). Yine bireylerin okul başarısındaki düşüş, okulu bırakma gibi olumsuz etkilere yol açabilmektedir (Johnson ve ark., 2016).

Literatür incelendiğinde siber zorbalık ile ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmalar özellikle ergenler üzerinde yapılmış olup (Ünver ve Koç, 2017; Yazar, 2019), “siber zorbalığın etkileri”, “iyi oluş” (Ünver ve Koç, 2017), “benlik saygısı” (Aydın, 2019), “riskli internet davranışları” (Ünver ve Koç, 2017), “mağduriyet” (Taştekin ve Bayhan, 2018) gibi kavramlar incelenmiştir. Yapılan çalışmalarda siber zorbalığı önlemek için gerçekleştirilen girişimlerin; konu ile ilgili eğitim, medya okuryazarlığı hakkında bilgilendirme, hukuksal haklar ile ilgili farkındalık sağlama gibi kavramların olduğu dikkat çekmektedir (Dursun ve ark., 2020). Topcu-Uzer ve Tanrıkulu’nun (2017) Türkiye’de siber zorbalığa yönelik bilimsel kanıt niteliği taşıyan önleme programlarını araştırdıkları çalışmada, siber zorbalığa karşı duyarlılık geliştirme programı (Nedim-Bal ve Kahraman, 2015), insani değerler yönelimli psiko-eğitim programı (Peker ve İskender, 2015), gerçeklik terapisi yönelimli bir müdahale programı (Tanrıkulu 2013) olduğunu bildirmişlerdir.

Gençler arasında yaygın olduğu görülen, günümüzde örgün lisans eğitiminin bile sanal iletişim araçları aracılığı ile yürütüldüğü düşünüldüğünde, siber zorbalık kavramı ve etkileyen faktörlerin incelenmesi daha da önem kazanmıştır. Üniversite öğrencileri yaşları gereği fizyolojik, psikososyal ve mesleki pek çok krizi eş zamanlı deneyimleyen bir gruptur. Bu grubun hemşirelik öğrencisi olması, aynı zamanda aldıkları akademik eğitim sonucunda bireysel ve hasta hakları

savunuculuğu gibi yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. Hemşirelik mesleğinin temelinde yer alan iletişimin ve bakımın günümüzün teknolojik gelişmeleri ile sanal ortamlara taşınması kaçınılmaz olacaktır. Çağın getirileri göz önüne alındığında, lisans eğitim müfredatlarında siber zorbalık konusunun teorik çatisını gören hemşirelik öğrencilerinin, kendileri ile ilgili farkındalık geliştirebilmeleri ve çalışma yaşamlarında siber zorbalığın yordayıcılarına yönelik müdahale etmede değişim ajanları olabilmeleri için bu araştırmanın kazandıracığı verilerin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin siber zorbalık durumunu saptamak ve ilişkili faktörleri incelemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Türü

Araştırma, ülkenin batısında yer alan bir Hemşirelik Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğrencilerin siber zorbalıkla ilgili durumunu saptamak ve etkileyen faktörleri incelemek amacıyla tanımlayıcı-kesitsel desende planlanmıştır.

Araştırmanın Soruları

Araştırma, "Lisans düzeyi hemşirelik öğrencilerinde siber zorbalık durumu nedir?", "Öğrencilerin tanıtıcı bilgileri ile siber zorbalık durumları arasında bir ilişki var mıdır?", "Öğrencilerin internet kullanım özellikleri ile siber zorbalık durumları arasında bir ilişki var mıdır?" soruları kapsamında yürütülmüştür.

Araştırma Evren ve Örneklemi

Araştırma kapsamında ülkenin batısında yer alan bir Hemşirelik Fakültesi, 2018-2019 Öğretim yılına kayıtlı öğrencilerinin tamamı evren olarak belirlenmiştir (N=1200). Araştırma örnekleme, evreni bilinen örneklem hesabı formülü kullanılarak 292 olarak belirlenmiş olup (Şekil 1), tabakalı örneklem belirleme yöntemi ile sınıfların tabakalandırılmasıyla belirlenmiştir. Birinci sınıf öğrencilerinden 78, ikinci sınıf öğrencilerinden 71, üçüncü

sınıf öğrencilerinden 76 ve son olarak dördüncü sınıf öğrencilerinden 67 öğrencidir (n=292) (Tablo 1). Araştırmaya, öğrenim süreçleri aktif devam eden, katılmaya gönüllü olan ve veri toplama formlarını eksiksiz tamamlayan öğrenciler dahil edilmiştir. 48 öğrenci katılmaya gönüllü olmadığını belirtmiş, sekiz fo

$$n = \frac{N t^2 p q}{d^2(N-1) + t^2 p q}$$

edilmemiştir.

Şekil 1. Evreni Bilinen Örneklem Hesabı Formülü

(t=1.96, p=0.5, q=0.5, d=0.05)

Dâhil Edilme Kriterleri

Araştırmaya, gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran öğrenciler dâhil edilmiştir (n=292).

Dışlama Kriterleri

Araştırmaya katılmayı kabul etmeyen ve veri toplama formlarını eksik dolduran öğrenciler dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında siber zorbalığı değerlendirmek amacıyla "Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ)" (Arıçak, Kınay ve Tanrıku 2012), etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla ise araştırmacılar tarafından literatür desteği ile hazırlanan "Öğrenci Tanıtıcı Bilgi Formu" kullanılmıştır (Akbiyık ve Kestel, 2016; Küçükkaya, Süt ve Aslan 2019; Ünver ve Koç, 2017).

Tanıtıcı Bilgi Formu: Tanıtıcı bilgi formu, yaş, cinsiyet, sınıf, aile yapısı, yaşanan ortam, algılanan aile tutumu ve akademik başarı durumu (7 soru) ve öğrencilerin internet kullanımı ile ilgili, boş zamanın değerlendirilme biçimi, internetin kullanım aracı, internet kullanım süresi, internet kullanım amacı, internet ortamında rahatsız edildiğinde verdiği tepki ve internet kullanımının okul başarısına algılanan etkisini (6 soru) kapsayan toplam 13 sorudan oluşmuştur.

Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ): Siber Zorbalık Ölçeği, Arıçak ve arkadaşları tarafından 2012 yılında, katılımcıların siber zorbalık yapma durumlarını belirlemek geliştirilmiştir. Ölçek, 24 maddeden oluşan dördü (hiçbir zaman, bazen, çoğu zaman,

her zaman) likert tipi bir ölçüm aracıdır. “Hiçbir zaman” bir puan, “her zaman” yanıtı ise dört puan olarak değerlendirilmektedir. Böylece ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 96’dır. Ölçekten alınan puan arttıkça siber zorbalık düzeyi artmaktadır (Cronbach alfa katsayısı 0.95) (Arıca, Kınay ve Tanrikulu 2012). Bu araştırmada, Cronbach alfa katsayısı 0.96 olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Ölçüm araçları, araştırmacılar tarafından öğrencilerin derslerinden önce, dersin sorumlu öğretim üyesinden sözel onam alınarak uygulanmıştır. Öğrencilere araştırma ile ilgili bilgi verilmiş ve gönüllü öğrencilere formlar verilmiştir. Öğrencilerden formları bireysel yanıtlamaları istenmiştir. Veriler yüz yüze, sınıf ortamında yaklaşık 10 dakika da toplanmıştır. Eksik doldurulan sekiz form değerlendirmeye alınmamıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülmesi için bir üniversitenin girişimsel olmayan klinik araştırmalar etik kurulundan etik kurul onayı alınmıştır (Karar sayısı 03/02,Protokol No:173). Araştırmanın yürütüldüğü kurumun dekanlığından yazılı izin alındıktan sonra öğrencilere araştırma hakkında gerekli açıklama yapılmış yazılı onam alınarak veri toplama süreci tamamlanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı için, ölçek sahiplerinden, e-posta aracılığı ile yazılı izin alınmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 16 programında analiz edilmiştir. Tanımlayıcı veriler, sayı ve yüzde dağılımları, ortalamaları ile değerlendirilmiştir. Örneklem normal dağılıma uygunluğu, Shapiro- Wilk ve Kolmogorov Smirnov testleri ile değerlendirilerek, verilerin normal dağılıma uymadığına karar verilmiştir ($p < 0.05$). Bu nedenle parametrik olmayan istatistiksel analiz yöntemlerinden “Mann-Whitney U Testi”, “Kruskal Wallis Testi” ve “Spearman Korelasyonu” aracılığı ile verilerin istatistiksel değerlendirmeleri tamamlanmıştır. Sonuçlar %95 güven aralığında, $p < .05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin %92.8’i çekirdek ailede yaşamaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü dönemde, %54.1’i öğrenci yurdunda yaşamaktadır. Öğrenciler %55.1’i ailelerinin tutumlarını eşitlikçi ve demokratik olarak tanımlamıştır. Öğrencilerin %73.6’sı akademik başarılarını orta düzeyde başarılı (akademik ortalama 2.01-3.00) olarak belirtmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş, sınıf, aile yapısı, algılanan aile tutumu, yaşanan ortam ve başarı düzeyi değişkenleri ile SZÖ toplam puanı arasında anlamlı bir fark yoktur ($p > 0.05$) (Tablo 2).

Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin SZÖ toplam

Tablo 2. Öğrencilerin Tanıtıcı Bilgileri ve SZÖ Toplam Puanı Karşılaştırılması

Tanıtıcı Bilgiler	Siber Zorbalık Ölçeği					
	n	%	Min-Max	X±Ss	Ortanca	p
Yaş	20.87 ± 1.35 (18-25)		24-73	27.10±7.64	24	0.268 $r_s = 0.065^*$
Cinsiyet						0.000*** $Z = -4.073$ $U = 3740$
Kadın	246	84.2	24- 64	26.36±6.39	24	
Erkek	46	15.8	24-73	31.06±11.68	26	
Sınıf						
1. Sınıf	79	27.1	24-57	25.86±5.12	24	0.528***
2. Sınıf	70	24.0	24-64	25.68±8.06	24	KW=2.222
3. Sınıf	76	26.0	24-73	27.11±8.02	24	
4. Sınıf	67	22.9	24-62	27.97±9.08	24	
Aile Yapısı						0.665*** $Z = -0.432$ $U = 2569.5$
Çekirdek	271	92.8	24-73	27.00±7.43	24	
Geniş Aile	21	7.2	24-58	28.65±10.32	24	
Algılanan Aile Tutumu						
Baskıcı ve Otoriter	21	7.2	24-58	31.57±11.32	25	
Aşırı Korumacı	74	25.3	24-64	27.56±8.96	25	0.056***
Reddedici	3	1.0	24-29	26.00±2.64	25	KW=9.204
Eşitlikçi ve Demokratik	161	55.1	24-60	26.36±5.95	24	
Tutarsız	33	11.3	24-73	27.00±8.58	25	
Yaşanılan Ortam						
Aile yanında	88	30.1	24-63	27.11±7.83	24	0.793***
Öğrenci Yurdunda	158	54.1	24-73	27.39±8.828	24	KW=0.351
Öğrenci Evinde	46	15.7	24-48	26.20±4.43	24	
Başarı Durumu						
Başarılı	72	73.6	24-73	27.29±9.04	24	0.652***
Orta Düzeyde Başarılı	215	1.7	24-64	27.10±7.22	24	KW=0.856
Başarısız	5	100	24-26	24.60±0.89	24	

* r_s : Spearman Korelasyon Katsayısı, ** Mann-Whitney U Testi, *** Kruskal-Wallis H Testi

puanlarının ortalaması 27.10±7.64 tür. Öğrencilerin SZÖ puan ortancası 24(min:24 max:73)tür. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan 96’dır. Öğrencilerin %84.2’si kadındır ve örneklem yaş ortalaması 20.87±1.35’tir. Erkek öğrencilerin (31.06±11.68) ölçekten aldıkları puan ortalamasının kız öğrencilere (26.36±6.39) göre daha yüksektir. Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile SZÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p = 0.000$, $Z = -4.073$, $U = 3740$) ($p < 0.05$). Öğrencilerin SZÖ toplam puan ortalaması ile yaş ortalamaları, kaçınıcı sınıfta okudukları, aile yapıları, algılanan aile tutumları, yaşanan ortam, akademik başarı durumları arasında istatistiksel bir fark yoktur ($p < 0.05$) (Tablo 2).

Tablo 3. Öğrencilerin İnternet Kullanım Özellikleri ve SZÖ Toplam Puanı Karşılaştırılması

İnternet Kullanım Özellikleri	n	%	Siber Zorbalık Ölçeği		Ortanca	p
			Min-Max	X±Ss		
İnternet Kullanım Süresi		4.98±3.86 (0.5 – 24 sa)	24-73	27.10±7.64	24	0.019* r _s =-0.137
Boş Zamanın Değerlendirilme Biçimi						
Sosyal medyada vakit geçirme						
Evete	29	9.9	24-58	27.32±8.00	24	0.948** Z=-0.065
Hayır	263	90.1	24-73	27.07±7.63	24	U=3788.5
Film izleme						
Evete	63	21.6	24-46	25.24±3.50	24	0.046** Z:-1.996
Hayır	229	78.4	24-73	27.60±8.37	24	U=6152.5
Uyuma						
Evete	45	15.4	24-73	27.30±8.97	25	0.162** Z=-1.398
Hayır	247	84.6	24-64	27.00±7.41	24	U=4905
Kitap okuma						
Evete	96	32.9	24-46	25.60±3.80	24	0.085** Z=-1.724
Hayır	196	67.1	24-73	27.83±8.88	24	U=8361
Ders çalışma						
Evete	19	6.5	24-57	27.73±9.20	24	0.281** Z=-1.079
Hayır	273	93.5	24-73	27.05±7.55	24	U=2249.5
Dinlenme						
Evete	8	2.7	24-33	26.62±3.37	25	0.458** Z=-0.742
Hayır	284	97.3	24-73	27.10±7.74	24	U=979.5
Spor yapma						
Evete	23	7.9	24-60	29.30±10.13	25	0.080** Z=-1.752
Hayır	269	92.1	24-73	26.90±7.40	24	U=2483.5
Gezme						
Evete	30	10.3	24-33	25.30±2.18	24	0.941** Z=-0.074
Hayır	262	89.7	24-73	27.30±8.03	24	U=3901
Arkadaşlarla vakit geçirme						
Evete	23	8.2	24-56	26.25±6.52	24	0.808** Z=-0.243
Hayır	269	91.8	24-73	27.17±7.75	24	U=2997.5
Dizi izleme						
Evete	26	8.9	24-46	25.96±4.72	24	0.641** Z=-
Hayır	266	91.1	24-73	26.26±7.89	24	0.0466 U=3274
Müzik dinleme						
Evete	42	14.4	24-63	27.92±8.45	24.5	0.282** Z=-1.075
Hayır	250	85.6	24-73	26.95±7.52	24	U=4762.5
Video izleme						
Evete	13	4.5	24-41	27.30±6.03	24	0.684** Z=-0.407
Hayır	279	95.5	24-73	27.08±7.73	24	U=1705
Bilgisayarla vakit geçirme						
Evete	12	4.1	24-46	27.25±7.12	24	0.648** Z=-0.456
Hayır	280	95.9	24-73	27.08±7.69	24	U=1563
İnternette vakit geçirme						
Evete	33	11.3	24-64	28.87±10.82	25	0.205** Z=-1.268
Hayır	259	88.7	24-73	26.89±7.14	24	U=3754
Telefonla vakit geçirme						
Evete	27	9.2	24-38	26.07±3.63	24	0.642** Z=-0.465
Hayır	265	90.8	24-73	27.20±7.95	24	U=3403.5
Televizyon izleme						
Evete	14	4.8	24-41	25.71±4.46	24	0.783** Z=-0.275
Hayır	278	95.2	24-73	27.16±7.78	24	U=1870
Sosyal aktivitelere katılma						
Evete	11	3.8	24-47	26.27±6.90	24	0.163** Z=-1.396
Hayır	281	96.2	24-73	27.12±0.460	24	U=1202
Oyun oynama						
Evete	20	6.8	24-48	27.70±5.99	25	0.016** Z:-2.417
Hayır	272	93.2	24-73	27.05±7.77	24	U=1931
İnternet Kullanım Aracı						
Cep telefonu	273	93.5	24-73	26.98±7.45	24	0.058*** KW=5.71
Bilgisayar	17	5.8	24-46	26.82±6.07	24	1
Tablet	2	0.7	30-63	46.5±23.33	46.5	
İnternet Kullanım Amacı						
Ders çalışmak						
Evete	193	66.1	24-62	26.38±6.05	24	0.281** Z=-1.077
Hayır	99	33.9	24-73	28.52±9.92	24	U=8894.5
Eğlence						
Evete	152	52.1	24-73	27.78±7.97	25	0.000** Z:-3.929
Hayır	140	47.9	24-64	26.37±7.22	24	U=8103
E-posta alıp/göndermek						
Evete	127	43.5	24-73	26.91±7.49	24	0.828** Z=-0.218
Hayır	165	56.5	24-60	27.26±7.77	24	U=10338
Film izlemek						
Evete	209	71.6	24-64	26.55±6.54	24	0.732** Z=-0.342
Hayır	83	28.4	24-73	28.50±9.79	24	U=8474
Alışveriş yapmak						
Evete	133	45.5	24-62	26.34±5.94	24	0.614** Z=-0.504
Hayır	159	54.5	24-73	27.74±8.78	24	U=10249
Sosyal ağlarla paylaşım						
Evete	229	78.4	24-73	26.64±6.71	24	0.593** Z=-0.535
Hayır	63	21.6	24-63	28.79±10.22	24	U=6929
Müzik dinlemek						
Evete	230	78.8	24-64	26.28±6.73	24	0.512** Z=-0.656
Hayır	62	21.2	24-73	30.16±11.96	24	U=6783.5
İnternet Ortamında Rahatsız Edildiğinde Kırıcı Konuşma, Bağırma veya Kızgın Davranışlar Gösterme Durumu						
Hiçbir zaman ^a	96	32.9	24-64	26.31±6.97	24	0.014*** KW=8.57
Arada sırada ^b	163	55.8	24-62	26.96±6.74	24	5
Her zaman ^c	33	11.3	24-73	30.15±12.05	25	b>c>a**
İnternet Kullanımının Okul Başarısına Algılanan Etkisi						
Hiçbir zaman ^a	56	19.2	24-48	25.21±4.52	24	0.001*** KW=13.0
Arada sırada ^b	187	64.0	24-64	27.32±7.65	24	42
Her zaman ^c	49	16.8	24-73	28.46±9.87	25	b>c>a**

* r_s Spearman Korelasyon Katsayısı, ** Mann-Whitney U Testi, *** Kruskal-Wallis H Testi

Araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet kullanım süreleri ortalama 4.98±3.86 saattir (min:30 dk, max:24 saat). Öğrencilerin SZÖ toplam puan ortalaması ile internet kullanım süresi (p=0.019, r=0.137) arasında anlamlı bir ilişki vardır. İnterneti en sık (%93.5) telefon aracılığı ile kullanılmaktadır. Öğrencilerin boş zaman değerlendirme biçimlerinden film izleme (p=0.046, Z:-1.996, U=6152.5) ve oyun oynama (p=0.016, Z:-2.417, U=1931) değişkenleri ile SZÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır (p<0.05). Ancak sosyal medyada vakit geçirme, uyuma, kitap okuma, ders çalışma, dinlenme, spor yapma, gezme, arkadaşlarla vakit geçirme, dizi izleme, müzik dinleme, video izleme, bilgisayarla vakit geçirme, internette vakit geçirme, telefonla vakit geçirme, televizyon izleme, sosyal aktivitelere katılma durumları ve interneti kullandıkları araç türü ile SZÖ toplam puanı arasında istatistiksel anlamlı bir fark yoktur (p>0.05). Öğrencilerden internet kullanım amaç/amaçlarını belirtmeleri istendiğinde, müzik dinlemek (%78.8), sosyal ağlarla paylaşım yapmak (%78.4), film izlemek (%71.6), ders çalışmak (%66.1), eğlence (oyun oynama) (%52.1), alışveriş yapmak (%45.5), elektronik posta alıp/göndermek (%43.5) olarak belirtmişlerdir. İnterneti eğlence amacı olarak kullanma ile SZÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark varken (p=0.000, Z:-3.929, U= 8103)(p<0.05), ders çalışma, e-posta alıp/gönderme, film izleme, alışveriş yapma, sosyal ağlarla paylaşım yapma ve müzik dinleme amaçları ile istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p>0.05) (Tablo 3).

Öğrencilerin %55.8'i, internet ortamında rahatsız edilmeleri üzerine "arada sırada" kırıcı konuşma, bağırma veya kızgın davranışlar gibi tepki gösterdiğini belirtmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %19.2'si internet kullanımlarının okul başarılarını "hiçbir zaman" etkilemediğini, %64.0'ü "arada sırada", %16.8'i "her zaman" etkilediğini belirtmiştir. SZÖ toplam puanı ile internet ortamında rahatsız edildiğinde kırıcı konuşma, bağırma veya kızgın davranışlar gösterme durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark vardır (p<0.05). Bu tepkileri her zaman gösterdiğini belirten öğrencilerin, SZÖ puan ortalamalarının en yüksek olduğu görülmüştür. İnternet kullanımının okul başarısına her zaman etkilediğini belirten öğrencilerin SZÖ

puan ortalamaları daha yüksektir. İnternet kullanımının okul başarısına algılanan etkisi değişkeni ile SZÖ toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0.05$)(Tablo 3). Bu farklar her iki değişkende de hiçbir zaman kızgın davranışlar göstermediğini belirten ve internet kullanımının akademik başarısını etkilemediğini belirten öğrencilerden kaynaklanmaktadır.

TARTIŞMA

Gelişen teknoloji, artan internet kullanımı siber zorbalık kavramını ortaya çıkarmıştır. Hemşirelik öğrencilerinde siber zorbalık ve etkileyen faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, öğrencilerin SZÖ toplam puanlarının ortalaması 27.10 ± 7.64 olduğu, ortancasının 24 olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar okudukları bölümden bağımsız olarak, üniversite hayatı yaşamaları, çağın getirileri ve gelişim dönemleri gibi nedenlerle siber zorbalık davranışı açısından risk grubundadır. Katılımcıların, SZÖ puan ortalaması ve ortancası ölçekten alınacak taban puana yakın olması nedeniyle düşüktür. Aynı yaş grubu ile yürütülen, Çiftçi'nin (2018) çalışmasında bireylerin SZÖ toplam puan ortalaması 28.73 olarak bulunurken; Çetin ve arkadaşlarının (2019) ise çalışmasındaki sağlıklı bireylerin ölçek toplam puan ortalamasını 25.43 ± 4.56 olarak belirlemiştir. Bu sonuç araştırma bulgularıyla uyum göstermektedir.

Çalışmada, erkek öğrencilerin ölçekten aldıkları puan ortalaması kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile SZÖ toplam puanı arasında anlamlı bir fark vardır. Araştırma bulgularında erkeklerin siber zorbalık davranışını kızlara göre daha yoğun göstermesi literatür ile uyumludur (Erdur Baker, 2010; Gül, 2021; Robson ve Witenberg, 2013; Ümit Çizmeci, 2020). Ümit Çizmeci'i (2020), siber zorbalık ve saldırgan davranış kavramlarını ve ilişkisini araştırdığı çalışmasında; cinsiyeti, erkek cinsiyeti açısından önemli bir faktör olarak belirtmiştir. Toplumumuzda, kız çocukları aileleri tarafından daha korumacı ve denetim altında yetiştirilirken, erkek çocuklarının daha bağımsız bırakıldığı görülmektedir (Gül 2021). Bu nedenle, bu sonucun cinsiyete bağlı çocuk yetiştirme tutumlarından kaynaklandığı söylenebilir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet

rolleri düşünüldüğünde erkek çocuklarının duygu ifade biçimlerinin de sonuç üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin günlük internet kullanım süreleri ortalama 4.98 ± 3.86 saattir. Günay ve arkadaşlarının (2018), 1288 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada gençlerin günlük internet kullanım sürelerini 4.2 ± 3.3 , Durmuş ve arkadaşlarının (2018)'de 252 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada ise 2.94 ± 1.84 olarak saptanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin internet kullanım süreleri literatür bulgularına göre daha yüksektir. Literatürde günlük beş saat ve üzeri internet kullanımı problemlili internet kullanımı olarak tanımlanmıştır (Ünver ve Koç, 2014). Öğrenciler, problemlili internet kullanımı açısından risk altındadır. Öğrencilerin SZÖ toplam puanı ile internet kullanım süresi arasında anlamlı bir fark vardır. Benzer şekilde Ünver ve Koç'un (2017) çalışmalarında internet kullanım süresinin azalmasının siber zorbalık oranı üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. İnternette geçirilen süre arttıkça, kişilerin sosyal çevresine ulaşma, tanımadığı kişilerle iletişim kurmasına, internet üzerinden daha fazla riskli davranış göstermesine neden olmaktadır (Ünver ve Koç, 2014). Bu sürenin artışı, kişilerarası teması ve olumsuz internet içeriklerine maruziyet oranını da artırmaktadır. Aynı zamanda bu çalışmada SZÖ toplam puanı ile sosyal medya kullanımı, oyun gibi internet kullanım davranışları ile arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sosyal medya ve oyun ortamının sağlamış olduğu anonimlik, kullanıcıların yetkinlik hissini arttırarak siber zorbalık eğilimini arttırabilmektedir (Karadağ ve Baner 2022; Ünver ve Koç, 2014).

Araştırmada öğrencilerin internet kullanımının akademik başarı üzerine etkisi ile siber zorbalık durumları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu sonuçlar literatür ile uyumludur (Akbiyık ve Kestel, 2016; Serin, 2012; Ümit Çizmeci, 2020). Araştırma bulgularına göre öğrencilerin çoğunluğu, internette rahatsız oldukları bir durum karşısında ara sıra da olsa, kırıcı konuşma, bağırma veya kızgın davranışları kullandıklarını belirtmişlerdir. Serin (2012) yaptığı çalışmada ergenlerin siber zorbalık durumunda psikolojik olarak yaralandığını, öfke ve kızgınlık gibi duygular yaşadıklarını, Ümit Çizmeci'nin (2020) çalışmasında ise

saldırgan davranış tepkileri gözlemlenebildiği saptanmıştır. Akademik başarıları açısından ise internet kullanımının kendisini “hiçbir zaman” etkilemediğini belirten öğrencilerin SZÖ puan ortalamaları daha düşük saptanmıştır. Akbıyık ve Kestel (2016) de yaptıkları çalışmada siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin korku, öfke, tedirginlik yaşadıklarını, ders çalışma sürelerinin azaldığını, akademik başarının düştüğünü, uyku sorunları, yalnız kalmaktan ve dışarı çıkmaktan korkma gibi sorunlar yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bu bulgulara göre siber zorbalığın akademik başarıyı olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sadece bir kurumda gerçekleştirilmesi, soru formunun katılımcıların sadece siber zorbalık yapma durumlarını incelemesi, siber zorbalığa maruz kalma durumlarını incelememesi sınırlılıkları oluşturmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, lisans düzeyi hemşirelik öğrencilerinin siber zorbalık yapma durumlarının düşük olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin tanıtıcı bilgilerinden yalnızca cinsiyet faktörü ile siber zorbalık durumları arasında anlamlı bir fark vardır. Erkek öğrencilerin daha fazla siber zorbalık davranışı gösterdiği belirlenmiştir. Aynı zamanda daha uzun süreyle internet kullanan, interneti film izleme, oyun oynama ve eğlence amacıyla kullanan öğrencilerin de daha fazla siber zorbalık davranışı gösterdiği bulunmuştur. Son olarak internet ortamında rahatsız edildiğinde kırıcı konuşma, bağırma veya kızgın davranışlar gösterdiğini belirten öğrenciler ve internet kullanımının okul başarısını etkilediğini belirten öğrenciler de daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedir.

Araştırma sonuçları hemşirelik öğrencilerinde siber zorbalık durumlarının düşük olduğunu gösterse dahi, internet kullanımının yoğun olduğu belirlenen bu genç grubun, siber zorbalık açısından risk altında olduğunu göstermektedir. Bu çalışma sonuçlarından yola çıkılarak, hemşirelik öğrencilerinin siber mağduriyet durumlarının, siber zorbalığa karşı yönelik tutumlarının araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Akbıyık, C., Kestel, M.(2016). Siber zorbalığın öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal durumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(3):844-59. doi: 10.17860/mersinefd.282384
2. Akça, E.B., Sayıver, İ.(2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. AJIT-E: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi,8(30):7-19. doi:10.5824/1309- 1581.2017.5.001.x.
3. Alanoğlu, M., Karabatak, S.(2020). Öğretmenlerin okullardaki siber zorbalık mağduriyetleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,(55):45-70. doi: 10.21764/maeuefd.582236
4. Arıca, O.T., Kınay, H., Tanrıku, T.(2012). Siber Zorbalık Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi,17(1):101-14.
5. Aydın, M.(2019).Siber zorbalıkla karşılaşan gençlerin benlik saygısı ve stresle baş etme yöntemlerinin incelenmesi(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , İstanbul.
6. Çetin, F.H., Uçar, H.N., Ersoy, S.A., Kılınç, K., Güler, H.A., Türkoğlu, S.(2019). Kaygı bozukluğu olan ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet: Kontrollü bir çalışma. Cukurova Medical Journal,44(1):133-9. doi: 10.17826/cumj.568993
7. Çiftçi, H.(2018). Siber zorbalık davranışları ve siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(6):887-97.
8. Dinç, E.S.(2020).Sosyal medya ortamlarında siber zorbalık: lise öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerinin incelenmesi. Yeni Medya Elektronik Dergisi,;4(1):24-39. doi:10.17932/IAU.EJNM.25480200.2020.4/1.24-39
9. Dorol-Beauroy-Eustache, O., Mishara, B.L.(2021).Systematic review of risk and protective factors for suicidal and self-harm behaviors among children and adolescents involved with cyberbullying. Preventive Medicine, 152:1-12. doi:10.1016/j.ypmed.2021.106684
10. Durmuş, H., Günay, O., Yıldız, S., Timur, A., Balcı, E., Karaca, S.(2018). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve üniversite yaşamı boyunca değişimi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 19(4):383-9. doi: 10.5455/apd.285466
11. Dursun, S., Gökçe, A., Aytaç, S.(2020). Siber zorbalık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. International Journal of Social Inquiry,13(2):465-485. doi:10.37093/ijsi.837694
12. Erdur Baker, Ö.(2010). Cyber bullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. In New Media Society,12(1):109-25. doi:10.1177/1461444809341260

13. Gül, P.S. (2021). Hemşirelik öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimlerinin yalnızlık ve aleksitimi ile ilişkisinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). T.C. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
14. Günay, O., Öztürk, A., Arslantaş, E.E., Sevinç, N.(2018). Erciyes Üniversitesi öğrencilerinde internet bağımlılığı ve depresyon düzeyleri. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Science*,31:79-88. doi: 10.5350/DAJPN2018310108
15. Johnson, L.D., Haralson, A., Batts, S., Brown, E., Collins, C., Buren-Travis, A.V., et al.(2016). Cyberbullying on social media among college students. *VİSTAS*,1-8.
16. Karadağ, F., Banar, F.S. (2022). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık tutumu ile sosyal medya tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yeni Medya*, (12):326-339. doi: 10.55609/yenimedya.1110511
17. Korkmaz, A.(2016). Siber zorbalık: Fizikselden sanala yeni şiddet. *Kurgu*,24(2):74-85.
18. Küçük, S., İnanıcı, M.A., Ziyalar, N.(2017). Siber zorbalık ölçeği Türkçe uyarlaması. *Adli Tıp Bülteni*, 22(3):172-6. doi: 10.17986/blm.2017331584
19. Küçükkaya, B., Süt, H.K., Aslan, F.(2019). Hemşirelik öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyet ile sosyal ağ kullanım amaçları arasındaki ilişki. *Online Journal Of Technology Addiction and Cyberbullying* 6(1):31-53.
20. Nedim-Bal, P., Kahraman, S.(2015). The effect of cyber bullying sensibility improvement group training program on gifted students. *Journal of Gifted Education Research*, 3(2), 48-57.
21. Ortega-Barón, J., Buelga, S., Ayllón, E., Martínez-Ferrer, B., Cava, M.J.(2019). Effects of intervention program prev@cib on traditional bullying and cyberbullying. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(527):1-13. doi: 10.3390/ijerph16040527
22. Peker, A., İskender, M. (2015). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerindeki etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,19(1):11-22.
23. Robson, C., Witenberg, R.T.(2013). The influence of moral disengagement, morally-based self-esteem, age and gender on traditional bullying and cyberbullying. *Journal Of School Violence*, 12(2):211-31. doi: 10.1080/15388220.2012.762921
24. Selkie, E.M., Fales, J.L., Moreno, M.A.(2016). Cyberbullying prevalence among united states middle and high school aged adolescents: a systematic review and quality assessment. *J Adolesc Health*,58(2): 125-33. doi: 10.1016/j.jadohealth.2015.09.026
25. Serin, H.(2012). Ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
26. Tanrıkulu, T. (2013). Siber zorbalıkla ilgili değişkenlerin incelenmesi ve gerçeklik terapisi yönelimli bir müdahale programının siber zorbaca davranışlar üzerindeki etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
27. Taştekin, E., Bayhan, P. (2018). Ergenler arasındaki siber zorbalığın ve Mağduriyetin İncelenmesi. *Online Journal Of Technology Addiction And Cyberbullying*, 5(2), 21-45.
28. Topcu-Uzer, Ç., Tanrıkulu, İ.(2017).Siber zorbalığı önleme ve müdahale programları: Ulusal bir alanyazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1):1-17.
29. Uluçay, D.M., Melek, G.(2017). Türkiye'deki Okullarda Siber Zorbalık: Bir Literatür Değerlendirmesi. *Online Academic Journal Of Information Technology*, 8(30):91-106. doi: 10.5824/1309- 1581.2017.5.005.x
30. Ümit Çizmeci, E.(2020).Televizyon dizilerinin ve saldırganlık eğiliminin siber zorbalık davranışı ile ilişkisi üzerine. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,39:89-104.doi: 10.30794/pausbed.649013
31. Ünver, H., Koç, Z.(2017). Siber zorbalık ile problemli internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Turkish Educational Sciences*,15(2):117-40.
32. Yazar, Y.(2019). Lise öğrencilerinin iyi oluş düzeyleri ile siber zorbalık siber mağduriyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
33. Yiğit, M.F., Keskin, S., Yurdugül, H.(2018). Ortaokullarda siber zorbalık ve aile desteği arasındaki ilişkinin cinsiyet, internet kullanımı ve öğrenim düzeyi bağlamında incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*,5(2):249-84. doi:10.15805/addicta.2018.5.2.0050